

Хө киргългъиг цаглань келгън— ик чинртä көдлмш

Колхозмудар болн совхоз-мудар хө киргългън—мана таньгъчин ик ончта кергүдин негн. Эн тöриг цаглань, сән чинртäгъяр күцäхиг манас нек-дäнä. Хөбдиг эклдж киргъ-хäц урд колхозмуд, совхоз-муд, фермс болгънар хөд киргългънä зура кехми. Тер зурадан ним тöрмуд темдлхми:

1). Кедү отар хөн киргългъ; 2). Алык отариг кезä, алык ддрлä киргългън болн ямаран отариг туррун эклдж киргългън;

3). Хөд киргългънä көдлмшт кедү күн кергтäгън;

4). Хөд киргългъ кедү зер-зев болн кедү олт-зүсн материалмуд кергтäгън.

Догшн халуи эклäd уга баятл көдлмшин дигинь олдж, 15—20 хонгин дунд хөбдиг цугтн киргългъ дуусх керг-та. Хөд киргългънä зураг эртäсн хөбчирин бригадсар цäйлгъдж, медүлдж бгхми.

Хөд киргългънä зураг эрк биш куцäлгъ тетгхин кергт оданас хамг кергтä тоотинь диглдж авх зөвтвдн. Колхоз, совхоз болн МТС болгън эн көдлмшт бäах дуту-дундсан эртäсн илткдж, халадж, бäах эв-аргъан агсдж, белдвр кех зөвтä.

Хөд киргългънä цаг болад уга баятл, 10—15 хонг дмнäсн, киргългъ хөбдиг эрк биш хäläлдж, гемтä, тер дотр хамута хөд бäахлä, гем уга хөбдäс талдн иилгъдж, хөб-дин ноосна заагт бäйсн лошхин, цагъан дөснä зөбгиг болн нань чигн кир-бузринь түүдж, ар-чдж цеврлхми.

Хөд киргългъ цаг дөрдäд ир-хлä, хөбдиг эмг болн эмгшр-сн газрар хөрүлäd, хагълсн газ-рас болн хаалгъас ууджм бärх кергтä. Хөбдин бäаринь оньдин солäd йовх кергтä. Юнъгад гих-лä, удан зогссн газрн халцха-рад, тоосн бүргäд, бальчг ху-рад бäйнä, тинм зогсалд бäйсн хөбдин ноосн бузрдад, кир-тäd шарлдж одна. Шарлдж одсн ноосн бат болдмн биш.

Хөд киргългъиг сән цагла харгъулдж кех кергтä. Хурт норсн хөбдиг киргългъ болш-го, тинм хөбдäс киргългъ авсн ноосн чинктä болх зөвтä. Тер учрар киргългъ хөбдиг киргъл-дäах газрт дөрхн идүлдж хä-рүлхми. Кемрджән хур, боран орх цагт шулуи болдгар хаш-ад орулхми, сөбд чиг бол-хла, киргългъ хөбдиг сөбдн хашад орулджахми, чингтä ноосн дарунь халурхдж од-дмн, тингхлärн ноосн днъгән геегъäд, көгджрдж одна, ним ноосиг государствд бгхлä му сортар одна.

Киргългън дмн киргългъ хөб-диг урдасн иилгъдж авчкад, 10-12 част хот, ус бгхми биш.

Тави хонг дмнäсн ах хөбч, бригадир отар альд киргългъ-хинь, алык газрар туудж ир-хинь медх зөвтä. Нилх хургъта хөбдиг сакман болгъяр кир-гългълärн, хургългън оиц иил-гъчкх кергтä. Туррун экид ах наста хөбдинь эклдж киргъл-хми. Экинн киргългън цагла хургългъ 3—4 часас үлү эк угагъяр бärхми биш. Хөбдиг киргългъ 5—6 хонхла, хургългъ экан сäйнär меддж, таньдж

авсн хөбн, сакманмудиг хам-цулдж икдүлхми.

Нидн гарси хурдгъдиг, хусрн хөбдиг болн эр тблсиг туррун эклдж киргългън. Түүнä дару тохмта хуцмудиг, хамгин суулд хургъта хөбдиг киргъл-хми Туррулäd шүрүн нооста-болн энүнä дарунь торгън нооста хөбдиг киргългъ кергтä. Хөд киргългънä көдлмшиг уданар татл уга кецхäхми, тер юнъгад гихлä киргългъдäд уга торгън нооста хөд догшн халуи зовлиь эллад йовцхадг мөн.

Хальдвр гемтä хөд киргългън

Эрүл-дорул хөбдиг хамута хөбдäс онц хашад болн онц газрт, талдан улсар киргългъ-хми. Эрүл хөд киргългъс 5—10 хонг урд хамута хөбдиг кир-гългъ тбгсгäхми.

Хамута хөбдäс киргългъ авсн ноосиг хагсагъад, онцдн никт кенчрär кесн мишгүдт кедж, тер мишгүдиг 5 процент бтн-хорхан эмär деерäсн цацдж, цевр нооснас салу, тöмр хаалгъин станцур йовулх кергтä.

Хамута хөд киргългъд тбгсс-нä хөбн, хаша-хаацн, зер-зевинь болн хөд киргългън äмтнä хувцнн эрк биш эм цацдж цеврлхми. Хамута хөд киргългън улсар эрүл хөд киргъл-үлхми биш.

Хөд киргългъ хаша-хаацн болн зер-зев белдхми

Цевр сäахн ноос киргългъ авад, түүгән хадгълхин тблä хагсу хаша-хаац белдх керг-тä. Хөд киргългъ хаша сарул, бргн болн хур деерäс ивтрлж норгъшго газрт кехми.

Хөд киргългънä туслн зер-зев болн электрическ машингъ-är киргългъ агрегатиг хө кир-гългъ хашагъас дарук, хө киргългъ хашагъурн удан бärл уга йовулх кергтä.

Хө киргългъд ним зер-зев болн материалмуд кергта: хäач; электрическ киргългъ машинд агрегатстäгън; хäачс болн машина утхс булүддг булүс; киртä ноос түүдж авх корзинкс; хөбдин ноос чинн-нурдх чиннур; бргн-бргн столмуд; цуг киргългън ноосн багтх мишгүд; мишгүд шидх зүд болн утцн; мишгүдт тамгъ тавх хойр набор то; мишгүд

тамгълх шир болн талдан чигн олт-зүсн кергтä хамгинь белдх кергтä.

Хөд киргългъд хаша-хаац дотр түүмр бичä болтха гигъ-äд усн, суулгъ, элсн болн нань чигн кергтä хамгинь эртäсн белдхми.

Хөд киргългъ көдлмшиг эв-аргългън олдж кецхäхми

Хальмг таньгългън колхоз-муд болн совхозмуд электри-ческ машингъär хөд киргългъ-нä көдлмшиг ик бргär кецхä-нä. Хөбдиг механическ киргъл-лä олт äмтн керглдшго, зб-вär ик цаг äрвлгдхми, тер дотр киргългъ авсн ноосн сән болдж гарна. Машингъär кир-гългън ноосн ут болн цевр сән болна. Ут торгългън ноосна клас-сностн бөдän болна.

Гарар киргългънäс, машингъär киргългън 4-5 холван хурдн бол-на, тингчкäd, торгългън нооста хөбдäс 200-250 грамм ноосн гарар киргългънäс икär авднä, шүрүн нооста хөбдäс болхла 75-100 грамм ноосн үлү авднä.

100-120 толгъа киргългъ хөб-диг онц отар кедж иилгъдж хашад орулад, неджädär бär-хми. Тер оцаркд бäйсн хөбдиг көбгълд, түүмүлäd бäахми биш.

Киргългъ цагтан хөбг көдлм-дäсн эклдж киргългън, дакал чееджинь. элкн-доркинн кир-гългъкäd, зоогънн, хäвргългън гуйнн киргългъд тбгсгäхми.

Хө киргългълärн арсинь кер-чддж, шархдахми биш. Керч-кксн арси деер шарх гархлаг, түүндн батхнс дндгән цацад, бтäd, хөбдиг зовлиь эдлгнä. Элкинн киргългълärн эрк биш көкинн гарар бärдж, ик сагар киргългън.

Май сарин 20-с авн хөд кир-гългънä көдлмш эклхми. Халь-мг таньгългън хөбчнр, хөбдän көк ногъата сән идгär хärү-лдж, нооснн бог-шора уга-гъяр, киртäl уга хäläлдж, аср-цхах зөвтä.

Эн бурдсн эврä энъкр Халь-мг таньгългън урдкасн күчтä, чинртä, сäахн, байн болгълдж авхин кергт цуг колхозмудин болн совхозмудин хөбчнр эв-рäинн цогцан äрвлл уга көдл-цхäхн лавта. Орн-нутгтан улм икär торгългън ноос болн мах бгхн тблäd хөбчнр, дмн нүүрт йовдж, чидлän äрвлл уга көд-лцхäх зөвтä.

Зоотехник БАКАН АНЪГЪРГ.